

УДК 343.98

М.Є. Кисельов,

доктор філософії в галузі права,
директор Київського науково-дослідного інститут
судових експертиз Міністерства юстиції України
<https://orcid.org/0009-0002-9049-443X>

А.О. Полянський

доктор юридичних наук, професор,
завідувач лабораторії організації наукової,
методичної діяльності, нормативного забезпечення,
міжнародного співробітництва та підготовки експертів,
Київський науково-дослідного інститут
судових експертиз Міністерства юстиції України
<https://orcid.org/0000-0003-1684-7567>

Ю.О. Мазниченко

кандидат юридичних наук, доцент,
провідний науковий співробітник
Київського науково-дослідного інститут
судових експертиз Міністерства юстиції України
<https://orcid.org/0009-0002-9388-9090>

ПОМИЛКИ СУДОВОГО ЕКСПЕРТА (АНАЛІЗ СУБ'ЄКТИВНИХ ЧИННИКІВ)

Анотація. Стаття присвячена аналізуванню особливостей впливу суб'єктивних чинників на виникнення експертних помилок під час проведення судових експертиз та експертних досліджень, привернуто увагу до необхідності комплексного аналізу ступеня впливу цих чинників на формування експертних помилок. Актуальність дослідження визначено затребуваністю експертної практики у реалізації комплексного підходу до визначення причин та умов виникнення експертних помилок та розроблення методичних рекомендацій щодо їх ефективного усунення. Метою роботи стало акцентування уваги на узагальненні методичних підходів щодо з'ясування онтологічної природи суб'єктивних чинників, що впливають на можливості припуститися експертних помилок під час проведення судових експертиз та експертних досліджень, а також напрацювання раціональних засобів зменшення ступеня їх впливу на об'єктивність висновку експерта. Обраний авторами методологічний підхід щодо з'ясування сутності експертних помилок як наслідку впливу суб'єктивних чинників лежить, перш за все, у психологічній площині та ґрунтується на аналізуванні типових і найпо-

ширеніших експертних помилок. Поміж проаналізованих суб'єктивних чинників, що впливають на виникнення експертних помилок, чільне місце в дослідженні належить внутрішньому переконанню експерта, яке є наслідком свідомо-вольового процесу, що мотивує його пізнавальну діяльність, і характеризується для кожної особи множиною індивідуальних якостей, набутих під час навчання, професійної діяльності, ділових стосунків з іншими фахівцями в різних галузях знань. У цьому сенсі внутрішнє переконання експерта виступає як суб'єктивне відображенням об'єктивної істини, що є визначальним під час аналізування правильності дій експерта на всіх стадіях експертного дослідження. Запропоновані авторами окремі шляхи запобігання виникненню експертних помилок дають змогу мінімізувати вплив індивідуальних рис експерта на об'єктивність висновку експерттизи або дослідження.

Ключові слова: внутрішнє переконання експерта; достовірність висновку експерта; експертні помилки; суб'єктивні чинники; судова експертиза; судово-експертна діяльність.

Постановка проблеми. Європейська інтеграція України та необхідність ефективної протидії правопорушенням в умовах воєнного стану покладає на державні спеціалізовані судово-експертні установи додаткові вимоги щодо вирішення проблем удосконалення забезпечення діяльності правоохоронних органів (зокрема, судової системи України) об'єктивною доказовою інформацією, отриманою під час проведення судових експертиз та експертних досліджень. Особлива увага держави до питань верховенства права та справедливості під час судової реформи, що триває, прискорення процесу трансформації гілок влади та громадянського суспільства створили останнім часом передумови для системного дослідження науковцями-правознавцями природи експертних помилок.

Широке залучення в суді висновку експерта як процесуального джерела доказів для з'ясування фактів і обставин, що мають суттєве юридичне значення, апріорі обумовлене високою надійністю цієї форми використання спеціальних знань для доказування. Адже від повноти та об'єктивності відповіді на поставлені судовому експерту питання нерідко залежить справедливість підсумкового судового рішення як акту правосуддя, гарантування дотримання прав і законних інтересів осіб, які беруть участь у судовому провадженні (обвинувачених, потерпілих, позивачів, відповідачів та ін.).

Довіра суб'єктів процесуального права до результатів призначених судових експертиз значною мірою обумовлена відносною незалежністю судового експерта від сторін судового процесу і суду та наявністю апробованих багаторічною практикою експертних методик проведення досліджень. Однак, саме така унікальність висновку експерта як особливого джерела судового доказу обумовлює неприпустимість експертної помилки, оскільки за помилкою судового експерта може закономірно статися судова помилка. Звісно, навіть в усталених напрямках суспільної діяльності, пов'язаної з ухваленням управлінських рішень (зокрема, у правовій сфері) завжди існує ймовірність похибки

відповідальної особи, що пов'язана із *суб'єктивними чинниками*. Не є винятком і судові експерти, які іноді припускаються помилок навіть у традиційних криміналістичних видах експертних досліджень, попри те, що ці експертні методики склалися ще у 1960-х роках. Зокрема, йдеться про такі види, як по-черкознавча експертиза, експертиза зброї та слідів і обставин її використання, технічна експертиза документів, у яких найчастіше фіксують хибні висновки експертів відомчих науково-дослідних установ судових експертиз (далі – *НДУСЕ*). Перш за все, це стосується неідентифікаційних досліджень (діагностичних і ситуаційних), меншою мірою експертні помилки проявляються в інженерно-технічних видах експертиз (хоча це можна пояснити дещо меншим обсягом цих досліджень). Непоодинокими є випадки хибних висновків судово-медичної експертизи, про що свідчить міжнародна судова практика, наприклад, гучні справи, пов'язані з висновками українських судових медиків у справах протиправного позбавлення конвенційного права особи на життя (порушення ст. 2, 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод), що стали предметом розгляду Європейського суду з прав людини (далі – *ЄСПЛ*): рішення ЄСПЛ від 23.09.2011 щодо смерті від побоїв у Львівському слідчому ізоляторі № 19 ув'язненого І. Матушевського (заява № 59461/08); від 05.02.2016 від потерпілого В. Басюка щодо неефективного розслідування працівниками Головного управління Міністерства внутрішніх справ України (далі – *ГУМВС України*) в Одеській обл. дорожньо-транспортної пригоди, внаслідок якої загинула його донька (заява № 51151/10); від 10.11.2022 щодо катування А. Богомола працівниками Управління по боротьбі з організованою злочинністю у Харківській обл. (заява № 15528/11); від 13.02.2025 щодо смерті від побиття студента І. Индила у камері Оболонського районного управління міліції ГУМВС України в м. Київ (заява № 71056/14).

Актуальність нашого дослідження визначена затребуваністю експертної практики у реалізації комплексного підходу до визначення причин та умов виникнення експертних помилок та розроблення методичних рекомендацій щодо їх ефективного усунення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти виникнення експертних помилок під час проведення судової експертизи та їх вплив на об'єктивність висновку експерта досліджували визначні вітчизняні криміналісти В. Абрамова, В. Бахін, В. Галаган, В. Гончаренко, Н. Клименко, В. Лисиченко, З. Меленевська, В. Первомайський, М. Сегай, М. Щербаковський та ін. Проте й досі поміж фахівців відсутній єдиний підхід щодо визначення змісту експертних помилок, їх класифікації та головних чинників, що спричиняють їх виникнення, до того ж у теорії судової експертизи експертні помилки дотепер належать до поширеного й недостатньо вивченого правового явища.

Аналіз вітчизняних публікацій за останні 10 років свідчить про дещо односторонній і несистемний характер досліджень експертних помилок. Зокрема, А. Біляков і Н. Ергард аналізують їх *гносеологічну* складову у судово-медичній експертизі [1], А. Крупка, М. Кралюк і Л. Дузь – в інженерно-технічній [2].

І. Зав'ялова, В. Горбенко, О. Дяченко та Н. Черкашина звертають увагу на *методологічні та організаційні* помилки [3], а К. Латиш, Є. Демидова, О. Домашенко й І. Колеснікова [4] досліджують *технічні та аналітичні* експертні помилки.

На дисертаційному рівні О. Міневич розкриває *правові* (процесуальні) аспекти цього явища [5]. А. Амеліна акцентує увагу на *процесуальних* помилках, пов'язаних як із «відступом експерта від вимог кримінального процесуального законодавства та науково-методичних рекомендацій під час проведення дій, так само невиконання потрібних за обставинами справи процесуальних дій» [6].

Наведений достатньо широкий спектр інтересів науковців щодо досліджуваної проблеми свідчить про необхідність докладнішого вивчення головних чинників, що визначають природу цього явища.

Найчастіше природа експертних помилок зумовлена станом *загальної методології* вирішення проблеми помилок як у базовій для певної експертної спеціальності галузі науки (наприклад, хімії, фізиці, біології та ін.), так і в суміжних спеціальних знаннях, засобах і методах, використовуваних під час проведення судової експертизи (наприклад, у криміналістиці або теорії судової експертизи). Помилки *апріорі* притаманні не лише людині як суб'єкту пізнавальної діяльності (суб'єктивні помилки), а й роботі технічних пристроїв (інструментальні помилки), автоматизованих систем (програмні збої), окремим об'єктам живої природи (рослинного та тваринного світу, де трапляються генетичні порушення розвитку або відхилення від нормального функціонування) [7].

З огляду на це, причини експертних помилок можуть бути як *об'єктивними* (недосконалість експертних методик, похибки вимірювальних приладів, неврахований вплив навколишнього середовища на об'єкти дослідження тощо, що є відображенням їх *гносеологічних* коренів), так і *суб'єктивними* (само впевненість, неухважність, брак досвіду, побудова помилкової експертної версії та ін., тобто *онтологічні* корені). На сьогодні вичерпного переліку об'єктивних і суб'єктивних помилок у вітчизняній літературі не наведено.

Хоча до помилкових дій або хибних висновків експерта спонукають чимало різних внутрішніх і зовнішніх чинників, проте, як слушно зауважує О. Баулін у роботі, присвяченій аналізу причин і наслідків експертних помилок, «вирішальну роль у феномені експертної помилки відіграє особистий

фактор» [8]. Саме сукупність особистих якостей обумовлює індивідуальність пізнання експерта та відображає мотиваційну складову його свідомості.

Яким би незалежним не був судовий експерт, він завжди перебуває під впливом певних інтересів та емоційного стану різних осіб (ініціаторів/ замовників; керівників і колег із НДУСЕ, у якій він працює; представників громадськості тощо), з якими йому доводиться взаємодіяти та спілкуватися під час проведення експертизи. Тобто експертні помилки органічно пов'язані з внутрішньо-вольовими рисами експерта, які дають йому змогу абстрагуватися від зовнішнього впливу у процесі дослідження.

Також експертна практика свідчить, що виконання експертом певних дій (процедур/операцій) під час проведення експертизи часто не має логічного пояснення, а іноді відбувається інтуїтивно. Таку неоднозначність і суперечливість можна пояснити як відсутністю системних знань або браком досвіду, так і не виправданою самооцінкою щодо можливості впоратися зі складною експертною ситуацією (сукупністю різноманітних об'єктивних і суб'єктивних чинників та обставин, що обумовлюють повноту та неупередженість виконання експертного завдання на різних етапах дослідження), а іноді й свідомим нехтуванням методичними рекомендаціями, вимогами затверджених експертних методик тощо.

Також слід враховувати й неухважність та стомлення під час опрацювання експертом значних обсягів інформації (вихідних та експериментальних даних). У таких ситуаціях припущення експертом помилки виглядає як сумлінне (неумисне) вчинення помилкових дій, а хибний висновок зазвичай набуває форму необережності щодо настання негативних наслідків.

Однак, у процесуальній практиці, на нашу думку, не завжди можна чітко розмежувати такі мотиваційні відхилення від завідомо неправильних дій експерта для кваліфікації експертної помилки як навмисно вчиненої, тому це потребує подальшого докладного дослідження, особливо стосовно впливу суб'єктивних чинників на дії експерта, зокрема у частині їх онтологічних витоків.

Мета дослідження. Узагальнення методичних підходів щодо з'ясування онтологічної природи суб'єктивних чинників, що впливають на припущення експертом помилок під час проведення судових експертиз і досліджень, а також напрацювання раціональних засобів зменшення ступеня їх впливу на об'єктивність висновку експерта.

Викладення основного матеріалу дослідження. Зазвичай дослідники експертних помилок не надають перевагу об'єктивним або суб'єктивним чинникам, які часто взаємопов'язані та діють комплексно. На нашу думку, такий інтегративний підхід нівелює роль особи експерта як першопричини помилок та ускладнює пошук раціональних шляхів їх усунення. Лише в окре-

мих роботах їх автори виокремлюють такі складові суб'єктивних чинників експертних помилок, як професійна некомпетентність експерта (незнання особливостей експертних методик, невміння правильно використовувати технічні засоби дослідження або методи, найбільш доцільні у цій ситуації, неправильне оцінювання ідентифікаційної значимості ознак і результатів отриманих експериментальних даних тощо); вплив матеріалів провадження, висновків попередніх експертиз; фізичні вади органів чуття (наприклад, послаблений зір); психічний стан експерта (надмірна втома, депресивні прояви і т. ін.); проблеми з логічним мисленням [9].

Наш методологічний підхід до визначення сутності експертних помилок як наслідку впливу суб'єктивних чинників лежить, у першу чергу, у психологічній площині та ґрунтується на аналізі типових (найпоширеніших) експертних помилок, до яких, наприклад, належать повне/часткове ігнорування експертом певних дослідницьких дій, операцій або процедур на окремих стадіях дослідження, навіть якщо така стадія є *факультативною* у конкретній методиці дослідження.

До прикладу, методика дослідження холодної зброї та конструктивно схожих з нею виробів, окрім віднесення на стадії *роздільного дослідження*, наданого на експертизу об'єкта, до холодної зброї за прототипами, описаними в довідкових джерелах (каталогах, посібниках, проспектах на вироби та ін.), передбачає ще й *експертний експеримент* - експериментальне дослідження загальної міцності конструкції та дослідну оцінку зручності утримання зброї в момент застосування.

Для ілюстрування такої помилки можна навести випадок з експертом НДЕКЦ при ГУМВС України в м. Київ із досвідом роботи до трьох років, який повністю проігнорував експериментальну (дослідну) стадію експертної методики: хоча на попередній стадії дослідження експерт вже відніс цей об'єкт до виробів, які класифікують як холодну зброю, але повністю не переконався у надійності такого твердження за іншими оціночними критеріями, передбаченими у чинній методиці.

Тобто *внутрішнє переконання* експерта у тому, що досліджуваний виріб є типовою, добре вивченою та описаною в інформаційних джерелах холодною зброєю, у цьому випадку домінувало над раціональним підходом щодо продовження дослідницьких процедур. Зокрема, випробування зброї шляхом завдання експериментальних ударів у перешкоду під різними кутами так, як цього вимагає експертна методика, та з'ясування такого важливого для зброї показника, як надійність і зручність її утримання в момент завдання тяжких тілесних ушкоджень супротивнику.

Інша типова помилка виникає у ситуаційних судово-балістичних дослідженнях щодо визначення можливості прицільної стрільби за певних умов

матеріальної обстановки місця події. Наприклад, експерт-балістик НДУСЕ з досвідом роботи до 10 років, моделюючи траєкторію ймовірного польоту кулі, яка спричинила смертельне ураження, і маючи лише точне місце перебування стрілка і потерпілого (вихідні дані з протоколів огляду та слідчого експерименту) і кулю з нетиповою деформацією, вилучену з тіла, зробив категоричний висновок щодо ураження, яке відбулося за рахунок рикошету від перешкоди.

Аргументами слугували такі об'єктивні дані: дотичне ушкодження кулі об тверду перешкоду (наприклад, камінь) і достатньо високі енергетичні характеристики патрона калібру 5,6 мм (летальна здатність до 1000 м). Під час допиту у суді експерт не зміг чітко аргументувати стороні захисту свої висновки з огляду на те, що за матеріалами досудового розслідування не встановлено конкретного стрілка з трьох підозрюваних і, відповідно, його точний зріст.

Оскільки ймовірна зброя не була знайдена і не з'ясовано, чи велась стрільба з підвищення (зокрема, з ганку будинку, де проходив пікнік), експерт для розрахунків припустив, покладаючись лише на власний досвід і внутрішнє переконання, що стрілок був середнього зросту та стріляв стоячи.

Окрім наведених суб'єктивних експертних помилок, на нашу думку, також може мати місце *комплексна помилка*, які поєднує власну помилку експерта з помилками ініціаторів експертного провадження (слідчого, прокурора, судді, спеціаліста), які забезпечували збирання вихідних даних для призначення судових експертиз. У цьому випадку суб'єктивним чинником є надмірна довіра судового експерта до суб'єктів процесуальної діяльності, які зазвичай позиціонують себе імперативним і поміркованим процесуальним партнером з огляду на надійність наданих на дослідження матеріалів провадження.

Хоча на практиці непоодинокими є випадки некоректної постановки ініціатором (замовником) питань на вирішення експертизи, надання на дослідження неперевіраних (сумнівних) документів або речових доказів, що втратили інформативність через порушення криміналістичних правил їх зберігання.

Також можуть виникати помилки спеціаліста, залученого до огляду обстановки події (наприклад, нехтування вимогами щодо використання неруйнівних засобів виявлення та вилучення об'єктів та їх належного пакування призводить до втрати окремих індивідуальних ознак, спотворення геометричних параметрів, перенесення мікрооб'єктів з одного предмета на інший під час транспортування або зберігання та ін.). Потім такі дії згаданих процесуальних суб'єктів можуть ускладнити експертне дослідження та збільшити ймовірність помилкових висновків експерта.

Тому у широкому розумінні експертні помилки можна тлумачити як *помилки мислення* (сприйняття, оцінювання, розуміння), у вузькому – *помилки дії* (вчинків, рішень, впливу на будь-кого або будь-що). Помилки дії, що формуються у процесі пізнавального процесу, спрямованого на досягнення експерттом поставленої мети, становлять його *телеологічний* аспект, що визначає доцільність певної дії, спрямованість до певної мети та підпорядкованість дій цій меті і корелює з таким проявом суб'єктивного чинника, як *внутрішнє переконання*.

Останнє – це наслідок свідомо-вольового процесу, що мотивує пізнавальну діяльність експерта і характеризується для кожної особи множиною індивідуальних якостей, набутих під час навчання, професійної діяльності, ділових стосунків з іншими фахівцями.

Сформоване у такий складний еволюційний спосіб внутрішнє переконання експерта як індивідуальна риса його особистості визначає істинність і достовірність його пізнавальної діяльності, вона є важливою мотивувальною складовою у встановленні об'єктивної істини шляхом експертного дослідження.

Незалежно від того, як експерт обробляє вихідні дані, надані йому ініціатором дослідження, – у ручному режимі (евристично) або із залученням засобів автоматизації – вирішальна роль у такому інформаційному процесі належить його інтелектуальним здібностям, які визначають *рівень компетентності експерта* і ймовірність припуститися ним помилок.

Неодмінним елементом компетентності експерта щодо реалізації його інтелектуальних здібностей є вміння обирати раціональні інструменти пізнання – апробовані, дієві методи і засоби отримання та оброблення вихідної інформації. Рівень поміркованості експерта як суб'єктивного елемента у цьому ланцюгу отримання нової доказової інформації напряму залежить від його внутрішнього переконання у правильності власних дій, виконуваних операцій і процедур дослідження.

Водночас інтерпретація експертом отриманої під час дослідження доказової інформації – це не лише визначення фактів і обставин, а й адаптація її до потреб розслідування. Послідовний процес накопичення інформації протягом експертного дослідження доказів не лише сприяє формуванню проміжних і остаточних висновків, а й коригує внутрішнє переконання експерта у бік збільшення впевненості у своїх діях.

Отже, першопричину експертних помилок, на наше переконання, необхідно шукати у розумовій (евристичній) діяльності судового експерта, у її онтологічних коренях, які зумовлені дією низки об'єктивних чинників, провідними з яких є ретроспективний характер процесу пізнання обставин події; ускладнений для сприйняття характер та обсяг вихідної інформації (неповнота

та односторонність фіксації обстановки місця події, фрагментарність слідів-відображень, обмеженість і спотворення порівняльних зразків та ін.); невизначеність морфологічних, субстанціональних і функційно-динамічних зв'язків, які часто потребують евристичного або математичного (комп'ютерного) моделювання для їх опосередкованого пізнання.

Комплексний аналіз онтологічних чинників експертних помилок дає змогу переконатися в тому, що вони мають суб'єктивний характер та ускладнюють процес пізнавальної діяльності експерта. Ці чинники перешкоджають об'єктивному вирішенню експертного завдання та впливають на збільшення ступеня ризику виникнення помилки навіть у досвідченого експерта. Тому лише послідовне та неупереджене урахування цих чинників дасть змогу експерту «реалізувати стратегію мінімізації ризику виникнення помилок шляхом сумування додаткової інформації, що міститься в паралельних, зворотних, зустрічних (*інформаційних* – прим. авт.) зв'язках, використання всіх трьох методів вирішення експертних завдань (діагностичного, ідентифікаційного, ситуалогічного)» [10].

Висновки. Ступінь впливу суб'єктивних чинників на достовірність висновку експерта визначається ймовірністю припущення експертом помилок через порушення його індивідуальних когнітивних можливостей, таких як втома, надмірна емоційність, зосередженість на другорядних питаннях, неврахування думок інших фахівців, фізична обмеженість сприйняття значних за обсягом даних, покладання на інтуїцію, власний досвід і внутрішнє переконання тощо.

Поміж суб'єктивних чинників, що впливають на припущення експертом помилок, вирішальним є внутрішнє переконання. Для оцінювання його впливу на об'єктивність висновку експерта необхідно врахувати як гносеологічну, так і онтологічну складові внутрішнього переконання експерта, які нерозривно пов'язані з психологічним аспектом розумової діяльності експерта. У цьому сенсі внутрішнє переконання експерта є суб'єктивним відображенням об'єктивної істини, тому саме з цього слід виходити під час аналізування правильності дій експерта на всіх стадіях експертного дослідження.

Послідовне та поетапне формування професійної впевненості експерта в достовірності та актуальності його професійних знань, правильності механізмів оцінювання вихідних даних і бездоганної логіки в ухвалених рішеннях є запорукою формулювання ним об'єктивних висновків судової експертизи або експертного дослідження. На посилення внутрішньо-вольових можливостей формулювання експертом однозначного категоричного висновку, що не допускає жодних сумнівів, повинна бути спрямована вся система фахової підготовки, зокрема періодичний зріз рівня компетентності експерта у проміжку між атестаціями.

Одним зі шляхів мінімізації ризику припущення експертом помилок може бути використання додаткової інформації, яку містять суміжні джерела інформації (наприклад, бази знань судового експерта, у яких накопичені висновки експертиз конкретних об'єктів досліджень; статистичні звіти про типові помилки та рецензії на хибні висновки експерта). Відповідні рекомендації щодо їх запобігання повинні бути внесені до всіх чинних експертних методик.

Іншою домінантою експертної помилки залишається її ненавмисність. Оскільки втрата елемента ненавмисності помилки докорінно змінює підхід до визначення сутності експертної помилки, це автоматично переводить аналіз суб'єктивних чинників із психологічної площини в юридичну.

Література

1. Біляков А. М., Ергард Н. М. Експертні помилки в судово-медичній експертизі. *Facultatea de Științe Juridice, Universitatea de Vest „Vasile Goldiș” din Arad*. 2019. URL: <http://ir.librarynmu.com/handle/123456789/933> (дата звернення: 20.08.2025);
2. Крупка А. А., Кралуок М. О., Дузь Л. Є. Експертні помилки в судових інженерно-технічних дослідженнях в галузі безпеки життєдіяльності. *Експерт: парадигми юридичних наук і державного управління*. 2020. № 5 (11). С. 61–69. DOI: 10.32689/2617-9660-2020-5(11)-61-69 (дата звернення: 20.08.2025);
3. Зав'ялова І. Г., Горбенко В. О., Дяченко О. М., Черкашина Н. О. Помилка та її значення в судово-експертній діяльності. *Криміналістичний вісник*. 2018. № 2 (30). С. 31–39. DOI: [10.37025/1992-4437/2018-30-2-31](https://doi.org/10.37025/1992-4437/2018-30-2-31) (дата звернення: 20.08.2025);
4. Латиш К., Демидова Є., Домашенко О., Колеснікова І. Експертні помилки під час проведення окремих видів судових експертиз у сфері інформаційних технологій. *Юридичний вісник*, 2022/2. С. 93–99. DOI: 10.32837/yuv.v0i2.2326 (дата звернення: 20.08.2025);
5. Міневич О. І. Поняття та види правових помилок: загальнотеоретичне дослідження : дис. ... канд. юрид. наук. Одеса, 2021. 237 с. URL: <https://hdl.handle.net/11300/14598> (дата звернення: 20.08.2025);
6. Амеліна А. С. Поняття та види експертних помилок. *Актуальні питання судової експертології, криміналістики та кримінального процесу* : мат-ли VI міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 20.12.2024). Київ : Видавництво Ліра-К, 2024. С. 84–87;
7. Мельник Я. Г. Помилки у системі традиційної логіки. Івано-Франківськ: Прикарпатський націон. ун-т ім. В. Стефаника, 2019. С. 16–17. URL: <https://vad.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/156/2020/09/%D0%9F%D0%BE%D0%BC%D0%B8%D0%BB%D0%BA%D0%B8.-doc-1.pdf> (дата звернення: 20.08.2025);
8. Баулін О. В. Помилки судових експертів: поняття, види, причини і наслідки. *Актуальні питання судової експертології, криміналістики та кримінального процесу* : мат-ли VI міжнар. наук.-практ. конф. (Київ, 20.12.2024). Київ : Видавництво Ліра-К, 2024. С. 105–109;
9. Абрамова В. М., Свобода Є. Ю. Помилки в судово-експертній діяльності: сутність, умови виникнення і види. *Криміналістика і судова експертиза*. 2014. Вип. 59. С. 76. URL: https://digest.kndise.gov.ua/wp-content/uploads/2025/07/2014_59.pdf (дата звернення: 20.08.2025);
- Краснов Ю. Ю. Об'єктивні і суб'єктивні причини експертних помилок. II міжвуз. наук.-метод. конф.: зб. наук. праць. Харків, 2018. Вип. 3. С. 317–321;
10. Абрамова В. М., Швачка В. Ю. Онтологічні корені виникнення помилок в діяльності судового експерта. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2011. № 5. С. 62.

ERRORS OF FORENSIC EXPERTS (ANALYSIS OF SUBJECTIVE FACTORS)

M. Kyselov, A. Polianskyi, Yu. Maznichenko

Annotation. The article analyzes the peculiarities of the influence of subjective factors on the occurrence of expert errors in forensic examinations and expert studies, highlighting the need for a comprehensive assessment of the extent of their influence on the formation of such errors. The relevance of the study is determined by the demand for expert practice in implementing a comprehensive approach to identifying the causes and conditions of expert errors and developing methodological recommendations for their effective elimination. The work aimed to focus on generalizing methodological approaches to clarify the ontological nature of subjective factors that influence the possibility of expert error in forensic examinations and expert studies, and to develop rational means to reduce their impact on the objectivity of expert conclusions. The methodological approach chosen by the authors to clarify the essence of expert errors as a consequence of the influence of subjective factors lies, first of all, on the psychological plane and is based on the analysis of typical and most common expert errors. Among the subjective factors analyzed that influence the occurrence of expert errors, a prominent place in the study belongs to the expert's internal conviction, which is the result of a conscious volitional process that motivates his cognitive activity and is characterized for each person by a multitude of individual qualities acquired during training, professional activity, and business relationships with other specialists in various fields of knowledge. In this sense, the expert's internal conviction acts as a subjective reflection of objective truth, which is decisive when analyzing the correctness of the expert's actions at all stages of the expert investigation. The specific ways of preventing expert errors proposed by the authors make it possible to minimize the influence of the expert's individual traits on the objectivity of the conclusion of the expertise or research.

Keywords: expert's internal conviction; reliability of expert conclusions; expert errors; subjective factors; forensic examination; forensic activity.